

SLOVENSKÁ REPUBLIKA
MEDZINÁRODNÁ SPRÁVA O NÁBOŽENSKEJ SLOBODE
2019

Zhrnutie

Ústava zaručuje slobodu náboženského vyznania a viery a ustanovuje, že štát sa neviaže na nijaké konkrétne náboženstvo. Podmienky pre registráciu cirkví a náboženských spoločností sa od prelomenia prezidentského veta v marci sprísnil. Podľa príslušného ustanovenia je na registráciu potrebných 50 000 členov. Príslušníci niektorých náboženských spoločností považujú sprísnenie požiadaviek za obmedzovanie náboženskej slobody. Niektoré z nich sa registrovali ako občianske združenia, čím si zabezpečili možnosť fungovania. Opoziční aj koalíční poslanci parlamentu sa naďalej verejne vyjadrovali protimuslimské myšlienky. Kompetentné orgány trestne stíhali niektorých členov Ľudovej strany Naše Slovensko (ĽSNS), ktorí hanobili menšinové náboženské presvedčenie a popierali holokaust. V novembri prijala Národná rada Slovenskej republiky novelu Zákona o finančnej podpore činnosti cirkví a náboženských spoločností, ktorou navýšila podporu približne o 10 percent. Novela nadobudne účinnosť v roku 2020.

V auguste bol odsúdený muž za útok nožom na tureckého a albánskeho vlastníka kebab bistra v decembri 2018 v Banskej Bystrici na štyri roky nepodmienečne za ťažké ublíženie na zdraví. Útočník vykrikoval protimuslimské nadávky a vyhružky. Prokurátor sa proti rozhodnutiu odvolal na Najvyššom súde SR a žiadal prísnejší trest. Neregistrované náboženské spoločnosti hovoria o nedostatku dôvery verejnosti z dôvodu, že nie sú oficiálne uznané vládou. Muslimská komunita informovala o pretrvávajúcom výskyte nenávistných protimuslimských verbálnych prejavov na sociálnych médiách. Spájala ich prevažne s plamennými verejnými vyjadreniami politikov, ktorí vykresľovali muslimských utečencov ako existenčnú hrozbu pre spoločnosť. Podľa prieskumu slovenského *think tanku* by takmer 60 % občanov nesúhlasilo s tým, keby sa do ich susedstva prisťahovala muslimská rodina. Židovskú rodinu by odmietlo 17 % respondentov. Organizácie, ktoré médiá popisujú ako krajnú pravicu, naďalej organizovali spomienkové zhromaždenia pri príležitosti udalostí z obdobia druhej svetovej vojny, fašistického slovenského štátu a na oslavu svojich vodcov. V decembri došlo k poškodeniu viac ako 80 náhrobných kameňov na židovských cintorínoch neznámymi páchateľmi v Námestove a Rajci.

Americký veľvyslanec sa spolu s ďalšími predstaviteľmi zastupiteľského úradu USA opakovane zameriaval na zvyšovanie povedomia verejnosti o význame náboženskej slobody, pričom potrebu tolerancie zdôrazňoval na verejných aj súkromných podujatiach. Veľvyslanec a zástupcovia ambasády upozorňovali vládnych predstaviteľov na ministerstve kultúry, ministerstve vnútra, ako aj poslancov parlamentu na zaobchádzanie s náboženskými menšinami a na ťažkosti, ktorým čelia pri registrácii, ako aj na opatrenia proti náladám, ktoré náboženské skupiny označovali ako protižidovské a protimuslimské.

Predstavitelia ambasády sa zároveň pravidelne stretávali s registrovanými aj neregistrovanými náboženskými organizáciami a mimovládnyimi organizáciami, aby upriamovali pozornosť na problém nenávistných verbálnych prejavov a zdôrazňovali úlohu cirkví a náboženských spoločenstiev v boji s extrémizmom a pri upevňovaní tolerancie. Veľvyslanectvo poskytlo miestnym mimovládnym organizáciám dodatočné financie na tvorbu osnov pre stredné školy, ktorých hlavným cieľom je posilnenie náboženskej tolerancie prostredníctvom diskusií medzi predstaviteľmi rôznych vierovyznaní.

I. časť Obyvateľstvo podľa vierovyznania

Vláda USA odhaduje počet obyvateľov krajiny na 5,4 milióna (odhad z polovice roka 2019). Podľa posledného sčítania ľudu v roku 2011 tvoria občania rímskokatolíckeho vierovyznania 62 % obyvateľstva, členovia Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania predstavujú 5,9 %, gréckokatolíckeho vyznania 3,8 % a 13,4 % obyvateľov svoje vierovyznanie neuviedlo. K menej početným náboženským spoločnostiam patria členovia Reformovanej kresťanskej cirkvi, ostatné protestantské skupiny, Jehovovi svedkovia, členovia ortodoxných cirkví, židia, baháji a muslimovia. V sčítaní ľudu z roku 2011 sa približne 1 200 ľudí identifikovalo ako muslimovia, pričom predstavitelia muslimskej komunity odhadujú svoj počet na 5 000 osôb. Podľa sčítania ľudu má židovská komunita približne 2 000 členov. Podľa Svetového židovského kongresu je na Slovensku približne 2 600 obyvateľov židovského vierovyznania.

Ku gréckokatolíckej cirkvi patria väčšinou osoby slovenskej alebo rusínskej národnosti, pričom niektorí Rusíni sa hlásia k pravoslávnej cirkvi. Väčšina pravoslávnych kresťanov žije na východe krajiny. Členovia Reformovanej kresťanskej cirkvi žijú predovšetkým na juhu Slovenska v blízkosti maďarských hraníc s veľkým zastúpením obyvateľov maďarskej národnosti. Ostatné náboženské skupiny sú viac-menej rovnomerne zastúpené po celom území krajiny.

II. časť Rešpektovanie slobody náboženského vierovyznania štátom

Právny rámec

Ústava garantuje slobodu náboženského vyznania a viery, ako aj právo zmeniť náboženské vyznanie alebo vieru, alebo byť bez náboženského vyznania. Ústava zakazuje diskrimináciu na základe náboženského vyznania a viery. Tiež vyhlasuje, že krajina nie je viazaná na žiadne konkrétne náboženstvo. Náboženské spoločnosti si spravujú svoje záležitosti samy, nezávisle od štátu, vrátane zabezpečovania vyučovania náboženstva a zakladania rehoľných a iných cirkevných inštitúcií. Ústava garantuje právo prejavovať vieru v súkromí alebo na verejnosti, individuálne alebo spoločne s inými. Ústava ďalej stanovuje, že výkon náboženských práv je možné obmedziť iba cez opatrenia „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných“.

Zákon zakazuje zakladanie, podporu alebo propagáciu skupín smerujúcich k potláčaniu základných práv a slobôd, ako aj „verejné prejavy sympatií“ k takýmto skupinám, ku ktorým podľa všeobecného konsenzu patria nacisti a neonacisti. Páchateľom takýchto skutkov možno uložiť trest odňatia slobody až na päť rokov.

Nato, aby duchovní predstavitelia náboženskej spoločnosti alebo cirkvi mohli zastávať a vykonávať oficiálne uznané funkcie, musí sa daná cirkev registrovať na Cirkevnom odbore Ministerstva kultúry SR. Duchovní náboženských spoločností, ktoré nie sú registrované, nemajú právo oficiálne vykonávať civilné úkony, napríklad viesť sobášny alebo smútočný obrad (i keď tak môžu robiť neoficiálne), ani poskytovať duchovné služby členom zoskupenia, ktorí sú vo výkone trestu alebo štátnych nemocniciach. Neregistrované skupiny môžu požiadať o možnosť poskytovania pastoračných služieb pre svojich členov vo väzení, v prípade zamietnutia žiadosti im však nevzniká na poskytovanie služby právny nárok. Neregistrované spoločenstvá môžu viesť náboženské obrady/bohoslužby, ktoré štát považuje za súkromné, ale nemôžu vykonávať aktivity alebo obrady náboženského charakteru. Neregistrované skupiny nemajú právnu subjektivitu, nesmú zriaďovať cirkevné školy a nemajú nárok na štátnu podporu.

Podľa zákona musia mať organizácie, ktoré sa chcú registrovať ako náboženské skupiny, najmenej 50 000 členov. To znamená, že 50 000 dospelých osôb s občianstvom alebo trvalým pobytom na území krajiny musí ministerstvu kultúry predložiť „čestné vyhlásenie“ o príslušnosti k spoločenstvu, znalosti článkov viery a základných princípov náboženstva, uviesť svoje rodné číslo, adresu a vyjadriť podporu registrácii náboženskej spoločnosti. Všetky cirkvi a spoločnosti zaregistrované skôr než uvedené požiadavky nadobudli účinnosť sú oficiálne uznanými náboženstvami podľa predpisov platných pred prijatím novely. Po jej prijatí neboli uznané žiadne nové náboženské cirkvi a náboženské spoločnosti. Zákon nerozlišuje medzi cirkvami a registrovanými náboženskými spoločnosťami, ale ako „cirkvi“ uznáva tie registrované spoločenstvá, ktoré sa za cirkev oficiálne označia pri registrácii.

Celkovo je registrovaných 18 cirkví a náboženských spoločností, menovite: Apoštolská cirkev, Bahájske spoločenstvo, Bratská jednota baptistov, Cirkev adventistov siedmeho dňa, Cirkev bratská, Cirkev československá husitská, Cirkev Ježiša Krista Svätých neskorších dní, Evanjelická cirkev augsburského vyznania, Evanjelická cirkev metodistická, Gréckokatolícka cirkev, Kresťanské zbory, Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia, Novoapoštolská cirkev, Pravoslávna cirkev, Reformovaná kresťanská cirkev, Rímskokatolícka cirkev, Starokatolícka cirkev a Ústredný zväz židovských náboženských obcí. Okrem Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania, Gréckokatolíckej cirkvi, Pravoslávnej cirkvi, Reformovanej kresťanskej cirkvi a Rímskokatolíckej cirkvi majú všetky menej ako 50 000 členov, no registráciu získali ešte pred nadobudnutím účinnosti spomínanej podmienky.

Cirkevný odbor ministerstva kultúry dohliada na vzťahy medzi náboženskými spoločnosťami a štátom a riadi pridelovanie štátnych dotácií cirkvám a náboženským spoločnostiam. Ministerstvo nemá zákonnú právomoc zasahovať do vnútorných záležitostí náboženských spoločností ani usmerňovať ich činnosť.

V novembri parlament prijal novelu zákona, ktorá má nadobudnúť účinnosť k 1. januáru 2020. Predmetom novely je zvýšenie celkového objemu štátnej dotácie registrovaným cirkvám a náboženským spoločnostiam približne o 10 %, t. j. na 4 milióny EUR (4,49 milióna USD) ročne, pričom výška finančného príspevku pre jednotlivé cirkvi a spoločnosti závisí od počtu veriacich, a nie od počtu duchovných. Podľa nového znenia zákona majú náboženské skupiny väčšiu voľnosť v narábaní s vládnyimi dotáciami, keďže tie už nie sú prednostne určené na pokrytie plátov duchovných. Výška ďalších plátieb sa bude upravovať o infláciu.

Pokiaľ nemá skupina 50 000 dospelých členov nevyhnutných na získanie štatútu oficiálnej náboženskej spoločnosti, môže sa registrovať ako občianske združenie, čím získa právnu subjektivitu potrebnú na vykonávanie činností, vrátane vedenia bankového účtu, uzatvárania zmlúv alebo nadobúdania či prenájmu majetku. Skupinu to však neoprávňuje k tomu, aby sa oficiálne označovala za cirkev alebo náboženskú spoločnosť, pretože zákon o združovaní občanov ich výslovne z registrácie vylučuje. Na registráciu občianskeho združenia je potrebné, aby traja občania uviedli svoje mená, adresy, názov a cieľ, predložili organizačnú štruktúru združenia, jeho výkonné orgány a rozpočtové pravidlá.

Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou tvorí právny rámec vzťahov medzi vládou, Rímskokatolíckou cirkvou v Slovenskej republike a Svätou stolicou. Pôsobenie katolíckych cirkevných škôl, výučbu katolíckeho náboženstva ako vyučovacieho predmetu na štátnych školách a činnosť kňazov slúžiacich vo funkcii vojenských kaplánov upravujú dve nadväzujúce medzinárodné zmluvy. Vzťahy medzi Slovenskou republikou a jedenástimi z ostatných sedemnástich registrovaných cirkví a náboženských spoločností upravuje jedna samostatná zmluva. Aj týchto 11 náboženských spoločností má právo vykonávať pastoračné služby v ozbrojených silách prostredníctvom vojenských kaplánov. Ďalšie náboženské skupiny môžu podobné výhody získať len na základe jednohlasného súhlasu všetkých zmluvných strán.

Zákon neumožňuje pochovať zosnulého skôr ako 48 hodín od úmrtia.

Žiaci všetkých štátnych základných škôl musia navštevovať náboženskú alebo etickú výchovu – podľa rozhodnutia žiaka alebo rodiča. Školy majú do istej miery voľnú ruku pri určovaní učebných osnov pre predmet náboženstva, no len v rámci určenom Národným programom rozvoja výchovy a vzdelávania ministerstva školstva. Do prípravy tohto programu sú zapojení aj zástupcovia registrovaných cirkví a náboženských spoločností. Napriek tomu, že vo väčšine prípadov sa vyučuje katolícka náboženská výchova, rodičia žiakov, pokiaľ je ich dostatočný počet, môžu školu požiadať o samostatnú výučbu iného, registrovaného, vierovyznania. Na všetkých školách je ako alternatíva k náboženskej výchove zavedená etická výchova. Ďalšou možnosťou je, že rodičia požiadajú, aby sa do osnov hodín katolíckej náboženskej výchovy zakomponovalo aj učenie iných náboženstiev; obsah výučby o iných náboženstvách na hodinách katolíckej výchovy však nie je jasne definovaný. Súkromné a náboženské školy si stanovujú vlastný obsah náboženskej výchovy. Na štátnych ani súkromných školách sa v osnovách náboženskej

výchovy nespomínajú neregistrované cirkvi ani niektoré z menších registrovaných náboženských spoločností. Neregistrované cirkvi nemôžu učiť svoju vieru na školách. Učitelia obyčajne vyučujú základnú doktrínu svojho náboženstva, i keď môžu učiť aj o iných vierach. Učiteľov katolíckej náboženskej výchovy určuje Rímskokatolícka cirkev. V závislosti od registrovanej cirkvi a školy môžu učiteľov náboženskej výchovy určovať aj iné náboženské spoločnosti. Náklady na učiteľov náboženstva na štátnych školách znáša štát.

Zákon ustanovuje ako trestný čin výrobu, prechovávanie alebo rozširovanie materiálov obhajujúcich, podporujúcich alebo podnecujúcich nenávisť, násilie alebo nezákonnú diskrimináciu skupiny osôb na základe náboženského vyznania. Takáto činnosť sa trestá odňatím slobody až na osem rokov.

Podľa zákona sú verejnoprávni vysielatelia povinní vyčleniť vysielací čas pre registrované náboženské spoločnosti, čo sa však nevzťahuje na neregistrované spoločenstvá.

Zákon zakazuje hanobenie osoby alebo skupiny pre jej náboženské vyznanie. Takéto konanie je trestným činom, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody až na päť rokov.

Zákon zakazuje popieranie holokaustu vrátane spochybňovania, schvaľovania alebo ospravedlňovania holokaustu. Za jeho porušenie je možné uložiť trest odňatia slobody až na tri roky. Zákon tiež zakazuje popieranie zločinov režimov založených na fašistickej ideológii a zločinov režimu založeného na komunistickej ideológii

Krajina je zmluvnou stranou Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

Činnosť na úrovni štátu

Ministerstvo kultúry opätovne prehodnotilo a zamietlo žiadosť o registráciu Cirkvi kresťanských spoločenstiev Slovenska, a to i napriek rozhodnutiam Najvyššieho súdu z roku 2009 a 2012, ktoré mu ukladajú povinnosť tak urobiť. Ministerstvo svoje zamietavé stanovisko opiera o posudok znalca na náboženské otázky registrovaného na ministerstve spravodlivosti, podľa ktorého spoločenstvo šíri nenávisť voči iným náboženským skupinám a vykazuje charakteristiky „seky“ (pojem, ktorý zákon nedefinuje).

Niektorí členovia registrovaných kresťanských cirkví opakovane uvádzali, že prísne požiadavky na registráciu obmedzujú náboženskú slobodu, pretože neumožňujú slobodné prejavy nesúhlasu vo vnútri cirkvi. Zástancovia odlišných názorov v rámci cirkvi, ktorí sa márne snažia o reformu jej oficiálnych teologických stanovísk, by sa za normálnych okolností mohli odčleniť a založiť si vlastnú cirkev, ale bránia im v tom komplikácie spojené s registráciou novej náboženskej spoločnosti.

Zástupcovia židovskej komunity informovali, že príslušné orgány boli vo všeobecnosti otvorené výnimke na základe vierovyznania a povoľovali pohreby do 24 hodín od úmrtia,

nevyžadujúc zákonom stanovenú lehotu pohrebu až 48 hodín od úmrtia.

Členovia muslimskej komunity informovali, že vzhľadom na to, že spoločenstvo nie je oficiálne registrované, nemôže v krajine postaviť mešitu. Muslimovia majú síce na Slovensku registráciu ako občianske združenie, no naďalej vnímajú pretrvávajúce ťažkosti so získavaním potrebných povolení na výstavbu modlitebni a náboženských svätýň v krajine, keďže nie sú registrovaní ako náboženské spoločenstvo. Podľa nimi uvádzaných informácií sa príslušné orgány pri zamietnutí žiadostí alebo pri nečinnosti odvolávajú na technické dôvody, napríklad zonáciu území.

Vláda v rámci dotácie alokovala približne 47,5 miliónov EUR (53,37 miliónov USD) 18 registrovaným náboženským spoločnostiam v porovnaní so 42,5 miliónmi EUR (47,75 miliónov USD) v roku 2018. V súlade s platnou legislatívou až 80 % dotácie možno použiť na platy duchovných a prevádzkové náklady, čo všetky cirkvi a náboženské spoločnosti aj využili.

Niektorí predstavitelia náboženských spoločností naďalej tvrdili, že závislosť cirkvi od priamych štátnych dotácií obmedzovalo ich náboženskú slobodu. Zároveň uvádzali, že náboženské spoločnosti cenzurovali svoje vyjadrenia k citlivým témam a potenciálnu kritiku vlády v týchto otázkach, aby neohrozili svoje financovanie.

Ministerstvo kultúry pokračovalo v pridelovaní financií prostredníctvom svojho grantového programu na udržiavanie náboženských pamiatok a kultúrneho dedičstva vo vlastníctve cirkví. Oproti roku 2017, keď ministerstvo rozdelilo na tieto účely 3,2 milióna EUR (3,6 milióna USD), v tomto roku to bolo 5,1 miliónov EUR (5,73 milióna USD).

Mnohé politické strany, vrátane najsilnejšej parlamentnej strany Smer-SD, naďalej verejne vyjadrovali protimuslimské názory. Richard Sulík, predseda strany Sloboda a solidarita, ktorá je hlavnou opozičnou stranou v parlamente, sa vo svojom májovom rozhovore pre tlač pred voľbami do Európskeho parlamentu opätovne vyjadril, že islám nie je „kompatibilný“ s národnou kultúrou, a že jeho strana je zásadne proti migrácii, pretože arabskí utečenci sú hrozbou pre slovenskú kultúru. Počas parlamentnej debaty o Globálnom rámci OSN o bezpečnej, riadenej a legálnej migrácii v decembri 2018 sa predseda ĽSNS a poslanec parlamentu Marian Kotleba vyjadril, že by do krajiny nedovolil prísť žiadnym „mudžahedínom“.

Podľa predstaviteľov Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike opakované vyjadrenia Roberta Fica, bývalého premiéra a predsedu strany Smer-SD, jednej z troch strán vládnej koalície, podkopávali snahy bojovať s antisemitskými vyjadreniami a verbálnymi prejavmi nenávisťi na internete a sociálnych médiách. Fico bez toho, aby predkladal akékoľvek dôkazy, pokračoval svojimi verejnými vyhláseniami prostredníctvom tradičných a sociálnych médií v obviňovaní známeho amerického finančníka židovského pôvodu z podnecovania prevratu proti jeho vláde tým, že organizoval verejné protesty, ktoré ho v roku 2018 donútili odstúpiť z postu premiéra. Fico hovoril o skupinách občianskej spoločnosti, ktoré organizovali protesty ako o „[privlastňovacie zámeno vytvorené z mena amerického finančníka židovského pôvodu]

deti“ a tiež sa vyjadril, že sú „záložnými kádrami“ opozičných strán.

Predseda Výboru Národnej rady SR pre európske záležitosti Ľuboš Blaha (Smer-SD) zverejnil na sociálnych médiách správy, v ktorých podľa bezpečnostných analytikov, vrátane bývalých prokurátorov a predstaviteľov orgánov činných v trestnom konaní, naznačoval, že prezidentskú kandidátku Zuzanu Čaputovú tajne financujú Židia, obhajoval protižidovské vyjadrenia na internete a prispieval k šíreniu protižidovských konšpiračných teórií, podľa ktorých Židia tajne manipulujú svetové dianie. V júni Blaha zverejnil na svojej facebookovej stránke video, v ktorom útočil na amerického diplomata na Slovensku rétorikou, ktorú bezpečnostní analytici označili za antisemitskú. Video vyprovokovalo stovky protižidovských komentárov a správ, ktoré označovali diplomata za „sionistu“ a „Rothschildovho agenta“, ktorý by „sa mal vrátiť do Izraela“. Niektoré komentáre otvorene vyzývali k násiliu. Na konci roka bolo video stále dostupné na Blahovej facebookovej stránke, spolu s antisemitskými vyjadreniami jeho sledovateľov a ďalšími materiálmi, ktoré kritici označili za neprijateľné.

Predstavitelia strany ĽSNS sa naďalej verejne vyjadrovali antisemitské myšlienky a čelili trestnému stíhaniu za svoje predchádzajúce výroky. Členovia strany a jej podporovatelia často glorifikovali fašistickú vládu z obdobia druhej svetovej vojny spriaznenú s nacistami a jej lídrov a zľahčovali úlohu tohto režimu vo vojnových zverstvách.

V júli Najvyšší súd potvrdil rozsudok Špecializovaného trestného súdu, ktorý v júli 2018 oslobodil poslanca za stranu ĽSNS Stanislava Mizíka obvineného zo šírenia extrémizmu v súvislosti so statusom zverejneným na Facebooku v januári 2017, v ktorom kritizoval prezidenta Andreja Kisku za udelenie štátneho vyznamenania osobám židovského pôvodu a ochranom „cigánov a muslimov“. Najvyšší súd akceptoval argumentáciu, podľa ktorej sa nedá jednoznačne dokázať, že autorom nenávisťného statusu na Facebooku je Mizík.

V apríli zamietol Najvyšší súd podnet generálneho prokurátora z roku 2017 na zrušenie ĽSNS. Podľa prokurátora strana svojím programom, aktivitami a výrokmi porušuje Ústavu Slovenskej republiky a ďalšie zákony zakazujúce podporu skupinám a hnutiam zameraným na potláčanie základných práv a slobôd a na hanobenie rasy, národa alebo náboženského presvedčenia. Najvyšší súd rozhodol, že prokurátor nepredložil dostatočné dôkazy. Generálny prokurátor sa proti verdiktu na Ústavný súd neodvolal.

V máji zadržala polícia obhajcu Stanislava Mizíka, advokáta Františka Poláka a ďalších šesť osôb pre podozrenie z extrémizmu po tom, ako u nich počas domovej prehliadky odhalila rozsiahlu zbierku nacistických predmetov. Orgány tieto osoby prepustili a nebola voči nim vznesená obžaloba, keďže sa čakalo na výsledky vyšetrovania, ktoré prebiehalo ešte aj ku koncu roka. V októbri uznal Špecializovaný trestný súd vinným okresného predsedu ĽSNS v Trenčianskom kraji Antona Grňa za verejný prejav sympatií voči hnutiu zameranému na potláčanie základných práv a slobôd, keď počas pojednávania na Najvyššom súde v roku 2018 zvýšeným hlasom vyslovil ľudácky pozdrav z čias fašistického slovenského štátu. Súd vydal trestný rozkaz (zrýchlené súdne rozhodnutie bez potreby vytyčiť hlavné pojednávanie), ktorým uložil Grňovi peňažný trest 5 000 EUR (5 600 USD) alebo náhradný trest odňatia slobody vo výmere šiestich mesiacov. Grňo sa

voči rozsudku odvolal a vec sa postúpila na hlavné pojednávanie vytyčené na február 2020. Médiá informovali, že Grňove profily na sociálnych médiách obsahovali niekoľko otvorene rasistických a antisemitských vyjadrení.

V novembri Špecializovaný trestný súd začal súdne konanie v prípade predsedu ĽSNS Mariana Kotlebu za dar vo výške 1 488 EUR (1700 USD) trom rodinám na podujatí v roku 2017, ktoré si pripomínalo založenie fašistického slovenského štátu. Prvé pojednávanie vytyčil na 29. januára 2020. Obžaloba citovala stanoviská odborníkov na politický extrémizmus a moderné dejiny registrovaných v zozname znalcov ministerstva spravodlivosti, podľa ktorých bola táto suma symbolickým odkazom na 14-slovné neonacistické heslo a číselné znázornenie pozdravu Heil Hitler.

Vo februári rozhodol prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry o späťvzátí obžaloby Mariana Magáta, kandidáta do parlamentu za stranu ĽSNS v roku 2016, obžalovaného z popierania holokaustu a podpory hnutí zameraných na potláčanie základných práv a slobôd vo svojich komentároch na sociálnych médiách. Prokurátor späťvzatie obžaloby nezdôvodnil.

V marci na 80. výročie založenia fašistickej spojeneckej Slovenskej republiky, ktorá deportovala viac ako 70 000 svojich občanov do nacistických vyhladzovacích táborov, vydala ĽSNS tlačové vyhlásenie, v ktorom vebila vojnový slovenský štát ako „ostrov vyhľadávaného pokoja a prosperity“. Vo vyhlásení sa ďalej uvádza, že Slováci môžu byť „právom hrdí“ na jeho založenie a označuje ho za určujúci moment. Strana tiež zorganizovala oslavu výročia v meste na severe Slovenska, Ružomberku, kde predseda ĽSNS Kotleba spolu s ďalšími členmi strany oslavovali vojnový štát. Kotleba povedal, že chce oceniť „skutočných patriotov, ktorí ochraňovali slovenský ľud v ťažkých časoch druhej svetovej vojny“. Starosta mesta Ružomberok Igor Combor povedal, že zástupcovia ĽSNS nepravdivo informovali mestský úrad o skutočnom zámere podujatia, keď nahlásili politické zhromaždenie pred prezidentskými voľbami.

V apríli na výročie popravy Jozefa Tisa, prezidenta vojnového slovenského štátu, bola v jednej mestskej časti mesta Bratislava verejne odvysielaná jeho neoficiálna národná hymna prostredníctvom verejného oznamovacieho systému. Vysielanie organizoval poslanec miestneho zastupiteľstva Radoslav Olekšák, ktorého médiá označujú za pravicového extrémistu. Vysielanie ostro odsúdil Ústredný zväz židovských náboženských obcí na Slovensku (UZZNO).

V januári sa prezident Kiska stretol s predstaviteľmi Rímskokatolíckej cirkvi, Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania, Gréckokatolíckej cirkvi, Reformovanej kresťanskej cirkvi a Ústredným zväzom židovských náboženských obcí, aby sa s nimi porozprával o náboženskej slobode a tolerancii v spoločnosti a poďakoval sa im za služby pre náboženské komunity a charitatívnu prácu.

V septembri si premiér Peter Pellegrini spolu s niekoľkými členmi kabinetu pripomenul Deň obetí holokaustu a rasového násillia položením vencov pri Pamätníku obetí holokaustu v Bratislave. Vo svojom prejave uviedol, že povinnosťou politikov je „sa

pobiť o vedomie mladej generácie s tými, ktorí dnes prekrúcajú pravdu o holokauste a druhej svetovej vojne... ktorí poľudšťujú fašistický režim, popierajú existenciu koncentračných táborov“. Premiér uviedol, že zistenia posledného prieskumu, podľa ktorých 4 % mladých ľudí považujú holokaust a extrémizmus za „dobrú vec“ boli „šokujúcim objavom a veľkým varovaním“. Na slávnostnom kladaní vencov organizovanom židovskou komunitou v Seredi a slávnostnom obrade čítania mien obetí holokaustu v Bratislave sa zúčastnila aj prezidentka Zuzana Čaputová a zástupcovia vlády, vrátane premiéra.

Počas septembrovej tlačovej konferencie kritizoval premiér Peter Pellegrini predsedu strany Smer-SD Roberta Fica za jeho vyjadrenia vo videu zverejnenom na sociálnych médiách začiatkom mesiaca, v ktorých obhajoval poslanca Milana Mazureka usvedčeného z protirómskych výrokov. Pellegrini sa vyjadril, že nie je akceptovateľné obhajovať kohokoľvek, kto popiera holokaust alebo presadzuje násilie voči komukoľvek inému z dôvodu jeho náboženstva, rasy alebo presvedčenia.

Vo februári vláda v rámci svojho ročného predsedníctva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe organizovala medzinárodnú konferenciu o antisemitizme, ktorej súčasťou bola séria odborných panelov venovaných bezpečnosti židovských komunit, aktivitám na pripomenutie obetí holokaustu, téme antisemitizmu v tradičných a sociálnych médiách a spolupráci s občianskou spoločnosťou.

III. časť Stav rešpektovania náboženskej slobody v spoločnosti

V auguste Špecializovaný trestný súd usvedčil a odsúdil na štyri roky nepodmienečne občana, ktorý v decembri 2018 nožom zaútočil na tureckého a albánskeho vlastníka kebab bistra v Banskej Bystrici. Páchateľ pri útoku vykrikoval protimuslimské nadávky a vyhrážal sa, že vyzabíja všetkých muslimov. Prokurátor muža obžaloval z obzvlášť závažného zločinu vraždy v štádiu pokusu z osobitého extrémistického motívu, pri ktorom je trestná sadzba do 21 rokov trestu odňatia slobody: súd zmenil právnu kvalifikáciu na menej závažný trestný čin ťažkého ublíženia na zdraví. Prokurátor sa voči rozhodnutiu súdu odvolal na Najvyšší súd a na konci roka ešte nebol prípad uzavretý.

Dve mimovládne organizácie – Islamská nadácia na Slovensku a Fórum náboženstiev sveta – Slovensko – konštatovali, že ich snahy meniť negatívny postoj verejnosti voči menším, neregistrovaným cirkevným organizáciám naďalej narážali na problémy vzhľadom na spoločenskú stigmu, ktorej čelia, pretože nemajú rovnaké právne výhody a postavenie ako registrované cirkvi. Podľa zástupcov neregistrovaných cirkví a náboženských spoločností nahliadala verejnosť na ich aktivity s nedôverou, vnímajúc ich ako „okrajové kulty“, práve preto, že im vláda nepriznáva oficiálny štatút náboženskej spoločnosti.

Islamská nadácia informovala o pretrvávajúcich prejavoch nenávisťi v online priestore voči muslimom a utečencom, ktoré pripisovala predovšetkým spoločenskej polemike vyplývajúcej z európskej migračnej krízy v roku 2015 a výbušným verejným vyhláseniam

slovenských politikov, označujúcim muslimských utečencov za existenčné ohrozenie slovenskej spoločnosti a kultúry. Verbálne prejavy nenávisti, prevažne na sociálnych médiách, často vykresľovali muslimov ako „barbarov“, „teroristov“ a „hrozbu pre európsku kultúru a jej spôsob života“. Vyskytli sa medzi nimi aj výzvy k násiliu voči utečencom a migrantom z Blízkeho východu a Afriky snažiacim sa dostať do Európy, z ktorých mnohí boli považovaní za muslimov. Lídri muslimskej komunity vnímali zvýšené protimuslimské nálady a svoje aktivity a modlitebne naďalej držali v úzadí, aby nedráždili verejnú mienku.

Počas prvých 10 mesiacov roka polícia zaznamenala sedem prípadov hanobenia rasy, národa alebo vierovyznania, osem prípadov podnecovania národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti v porovnaní s tromi prípadmi hanobenia a siedmimi prípadmi podnecovania nenávisti za celý rok 2018. Polícia neuviedla ďalšie podrobnosti.

V máji Európska komisia realizovala v každom členskom štáte Európskej únie štúdiu o vnímaní diskriminácie. Podľa výsledkov zverejnených v septembri 13 % populácie uviedlo, že diskriminácia na Slovensku na základe náboženstva alebo viery je rozšírená, zatiaľ čo 74 % sa domnievalo, že je zriedkavá; 84 % opýtaných by nemalo námietky, ak by človek na najvyššej volenej štátnej pozícii bol iného náboženstva, ako je väčšina obyvateľstva. Navyše, 93 % respondentov uvádzalo, že by nemalo námietky spolupracovať s kresťanom, 88 % s ateistom, 82 % s osobou židovského vierovyznania, 75 % s buddhistom a 64 % s muslimom. Na otázku, ako by sa cítili, keby ich dieťa bolo v „ľúbostnom vzťahu“ s osobou iného vierovyznania, 94 % opýtaných uviedlo, že by bolo pre nich v poriadku, ak by ich dieťa malo vzťah s osobou kresťanského vierovyznania, 82 % s ateistom, 70 % s osobou židovského vierovyznania, 53 % by akceptovali, ak by partner/partnerka ich dieťa bol/bola buddhistického vierovyznania a 40 %, ak by išlo o muslima.

Prieskum Inštitútu pre verejné otázky, slovenského *think tanku*, zistil, že takmer 60 % respondentov by malo námietky proti tomu, ak by sa do susedstva nasťahovala muslimská rodina, a 17 % by namietalo voči prisťahovaniu židovskej rodiny.

V januári Európska komisia zverejnila výsledky prieskumu Eurobarometer, ktorý bol špeciálne zameraný na vnímanie antisemitizmu. Prieskum sa realizoval v decembri 2018 prostredníctvom rozhovorov s respondentmi vo všetkých členských štátoch EÚ. Zistenia ukazujú, že 20 % obyvateľstva si myslí, že antisemitizmus na Slovensku je problém, konkrétne: popieranie holokaustu – 32 %; na internete – 26%; protižidovské grafity alebo vandalizmus – 24 %; vyjadrovanie nevraživosti alebo vyhrážky voči Židom vo verejnom priestranstve – 21 %; hanobenie a znesväcovanie židovských cintorínov – 29 %; fyzické útoky na osoby židovského pôvodu – 19 %; antisemitizmus na školách a univerzitách – 18 %; antisemitizmus v politickom živote – 22 %; antisemitizmus v médiách – 21 %.

Sociológovia a lídri židovskej komunity vnímali nárast antisemitizmu, citujúc opakované odvolávky verejných činiteľov na protižidovské konšpiračné teórie, narastajúcu podporu voličov ĽSNS a hanobenie a znesväcovanie židovských cintorínov v decembri.

Organizácie, ktoré médiá charakterizovali ako krajnú pravicu, vrátane občianskych združení Múzeum ozbrojených zložiek Slovenskej republiky 1939-1945 a Slovenská historická spoločnosť, ako aj štátom financovanej, ale nezávislej organizácie kultúrneho dedičstva Historický inštitút Matice slovenskej, naďalej publikovali oslavné vyjadrenia na adresu protizidovskej vlády fašistického slovenského štátu a organizovali zhromaždenia, na ktorých účastníci verejne ukazovali symboly vlády slovenského štátu. V online oznamoch propagujúcich podujatia organizátori často prezentovali fotografie so symbolmi druhej svetovej vojny, napr. rovnoramenný dvojkríž alebo fotografie prezidenta Tisa. 14. marca zorganizovali dve občianske združenia, Dedičstvo našich otcov a Spoločnosť Andreja Hlinku, konferenciu pri príležitosti spomienky na založenie vojnovnej Slovenskej republiky v roku 1939. Podľa mediálnych výstupov sa na tomto podujatí zúčastnili zástupcovia ĽSNS, vrátane volených štátnych predstaviteľov. Podľa médií rečníci vyzdvihovali vojnový štát za to, že ochraňoval svojich občanov a zvyšoval životnú úroveň, bez toho, aby spomenuli masové deportácie Židov do nacistických vyhladzovacích táborov v danom období. Komentáre v mienkotvorných médiách, historici so špecializáciou na 20. storočie a vojnový slovenský štát obvinili niektorých z rečníkov na konferencii z historického revizionizmu a popierania zločinov slovenského štátu. Jedným z hlavných rečníkov bol historik Martin Lacko, vylúčený z Ústavu pamäti národa, ktorý, podľa informácií z médií, vyjadroval podporu lídrovi ĽSNS Marianovi Kotlebovi a popisoval Spojené štáty americké v rámci druhej svetovej vojny ako agresora.

16. decembra Špecializovaný trestný súd vyrubil Tiborovi Eliotovi Rostasovi, šéfredaktorovi časopisu Zem&Vek, peňažný trest vo výške 4 000 EUR (4500 USD) alebo trojmesačný trest odňatia slobody za hanobenie národa, rasy a presvedčenia za článok z roku 2017 s názvom „Klin Židov medzi Slovanmi“. Na pojednávaní v Rostasovej veci sa zúčastnil aj bývalý sudca najvyššieho súdu a kandidát na miesto poslanca v národnej rade Štefan Harabin, ktorý bol vykázaný zo súdnej siene pre pohrdanie súdom za pokusy rušiť priebeh konania svojimi poznámkami, ktoré pozorovatelia popísali ako antisemitské, vrátane poznámky na adresu sudcu, že je „poskokom [prominentného finančníka židovského pôvodu]“.

Médiá 17. decembra informovali, že neznáme osoby poškodili a zdemolovali viac ako 60 náhrobných kameňov na židovskom cintoríne v Námestove. Dňa 23. decembra médiá informovali o vandalizme na inom židovskom cintoríne v meste Rajec, približne 117 kilometrov od Námestova, kde nezistení páchatelia poškodili približne 20 náhrobných kameňov. Polícia začala vyšetrovanie v tejto trestnej veci.

Mimovládna organizácia Parlament svetových náboženstiev – Slovensko pokračovala v organizovaní série verejných diskusií a prednášok na školách s rôznymi náboženskými lídrami, ktorých cieľom bolo prehľbovať dialóg a toleranciu medzi náboženstvami.

IV. časť Politika a angažovanosť vlády USA

Veľvyslanec spolu s ďalšími predstaviteľmi ambasády opakovane nastoľovali otázku zaobchádzania s menšinovými náboženskými skupinami, pretrvávajúcich

protimuslimských nálad a antisemitizmu u vládnych predstaviteľov, vrátane verejných činiteľov z oblasti kultúry a ministerstva vnútra, predsedu parlamentu a zákonodarcov naprieč politickým spektrom. Predstavitelia veľvyslanectva naďalej vládny predstaviteľom tlmočili svoje znepokojenie ohľadom povinnosti získať 50 000 členov na registráciu náboženskej spoločnosti alebo cirkvi, pretože táto povinnosť im znemožňovala uplatňovať svoje práva a výhody vyplývajúce z oficiálneho uznania ako cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.

Ambasáda poskytla dodatočné financovanie neziskovej organizácii Fórum náboženstiev sveta – Slovensko, aby vypracovala špeciálne osnovy pre učiteľov stredných škôl, ktorých cieľom bude budovať náboženskú toleranciu prostredníctvom dialógu medzi rôznymi náboženstvami.

V decembri veľvyslanectvo hradilo cestu skupiny prokurátorov a vyšetrovateľov do Budapešti na špecializovaný tréning na boj s trestnými činmi motivovanými zaujatosťou alebo predsudkami, vrátane náboženských predsudkov. Školenie sa uskutočnilo v medzinárodnom školiacom stredisku ILEA finančne podporovanej USA.

Veľvyslanectvo využilo svoje sociálne médiá na pripomienku Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia a Medzinárodného dňa náboženskej slobody. V decembri ambasáda vydala vyhlásenie na svojich stránkach na sociálnych médiách, v ktorom odsúdila vandalizmus na židovských cintorínoch.

5. februára veľvyslanec vo svojom prejave na Medzinárodnej konferencii o boji proti antisemitizmu v regióne OBSE odsúdil tento jav. Konferenciu organizovala slovenská vláda v rámci predsedníctva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

Zástupcovia veľvyslanectva sa stretli s registrovanými a neregistrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami, vrátane Islamskej nadácie, Cirkvi adventistov siedmeho dňa, združení a zástupcov občianskej spoločnosti, vrátane Centra pre výskum etnicity a kultúry, s cieľom upriamiť pozornosť na problém verbálnych prejavov nenávisti voči muslimom, antisemitizmu a na negatívny vplyv podmienok členstva a ďalších požiadaviek na registráciu na náboženské menšiny. V januári sa veľvyslanec stretol s rímskokatolíckym arcibiskupom Mons. Stanislavom Zvolenským ohľadom otázok náboženskej slobody a kvality medzikonfesiálnych vzťahov v krajine.